

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Західноукраїнський національний університет
Факультет фінансів та обліку
Кафедра обліку і оподаткування

Стецько Алла Дмитрівна

Основні засоби бюджетних установ: облік, аналіз та контроль

Спеціальність – 071 «Облік і оподаткування»
освітньо-професійна програма – «Облік і контроль в державному секторі
економіки»
Випускна кваліфікаційна робота

Виконала студент групи
ОДСзм-21
Стецько Алла Дмитрівна
Науковий керівник:
к.е.н., доцент Сисюк С.В.

Випускну кваліфікаційну роботу
допущено до захисту
« ____ » _____ 2025 р.
Завідувач кафедри
д.е.н., професор

_____ **З.- М. В. Задорожний**

Тернопіль – 2025

ЗМІСТ

Вступ.....	3
Розділ 1. Теоретичні передумови обліку, аналізу і контролю основних засобів в бюджетних установах	6
1.1. Нормативно-правове регулювання обліку, склад, оцінка та класифікація основних засобів бюджетних установ.....	6
1.3. Роль та завдання обліку, аналізу, контролю в покращенні ефективності використання основних засобів	12
Розділ 2. Методика бухгалтерського обліку основних засобів у бюджетних установах	19
2.1. Облікова політика щодо основних засобів: особливості формування	19
2.2. Облікове забезпечення наявності та руху основних засобів бюджетних установ	27
Розділ 3. Контроль та аналіз основних засобів як основа підвищення ефективності їх використання	33
3.1. Аналіз основних засобів	33
3.2. Контроль за наявністю та рухом основних засобів бюджетних установ	39
Висновки	45
Перелік використаних джерел	49
Додатки	55

ВСТУП

Актуальність теми. У бюджетних установах як суб'єктах державного сектору важливим є ефективне управління майном, що перебуває у державній та комунальній власності, що вбачається у необхідності забезпечення його раціонального використання. В органах місцевого самоврядування (сільських радах) майнові ресурси забезпечують виконання їхніх функцій, комунальних підприємств і бюджетних установ, що фінансуються з місцевих бюджетів. Основні засоби становлять матеріальну базу місцевого самоврядування, забезпечуючи надання якісних послуг населенню.

У процесі децентралізації влади та розширення фінансової автономії територіальних громад особливого значення набувають питання раціонального управління комунальним майном, його обліку, аналізу ефективності використання та системного контролю за збереженням. Наявність достовірної інформації про стан і рух основних засобів є передумовою ефективного планування місцевих бюджетів, прийняття управлінських рішень щодо оновлення матеріальної бази та забезпечення прозорості використання комунального майна.

На практиці в органах місцевого самоврядування часто виявляються проблеми, пов'язані з неповнотою інвентаризації активів, порушеннями при їх списанні чи передачі, відсутністю належного аналітичного супроводу управлінських рішень. Крім того, недостатня автоматизація облікових процесів і брак кваліфікованих кадрів-аналітиків ускладнюють оперативний контроль за станом майна та ефективністю його використання.

В умовах посилення вимог до публічності та відкритості використання бюджетних коштів важливим є формування дієвої системи внутрішнього і зовнішнього контролю, яка б забезпечувала законність, результативність та економічність використання комунальних ресурсів.

Отже, актуальність теми полягає у необхідності вдосконалення методології обліку, аналізу та контролю основних засобів в органах місцевого

самоврядування для забезпечення ефективного управління комунальною власністю, підвищення фінансової дисципліни, прозорості та підзвітності у використанні майна територіальних громад.

Мета та завдання дослідження Основною метою роботи є обґрунтування теоретичних положень, детальне вивчення та засвоєння практики обліку, аналізу та контролю основних засобів у сільських радах. Для досягнення зазначеної мети були визначені такі завдання :

- ~ розглянути нормативно-правове регулювання обліку, склад, оцінку, класифікацію основних засобів бюджетних установ;
- ~ визначити роль і місце обліку, аналізу та контролю в покращенні ефективності використання основних засобів в органах місцевого самоврядування;
- ~ опрацювати підходи до організації обліку основних засобів через формування облікової політики та застосування процедур публічних закупівель;
- ~ оцінити методику чинної системи обліку наявності та руху основних засобів із врахуванням особливостей діяльності органів місцевого самоврядування;
- ~ на прикладі об'єкта дослідження провесни аналіз основних засобів та визначити напрями покращення забезпеченості ними в установі;
- ~ розглянути підходи до контролю за наявністю та рухом основних засобів.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних і практичних питань обліку та контролю за наявністю та рухом основних засобів у бюджетних установах (сільських радах)

Об'єктом дослідження система облік, аналізу та контролю основних засобів у бюджетних установах (сільських радах). Дослідження проводилось на показниках фінансово-господарської діяльності Довжанської сільської ради Закарпатської області.

Методами дослідження є аналіз і синтез (для розкриття сутності понять «основні засоби», «облік», «контроль», «аналіз» та встановлення взаємозв'язків між ними); узагальнення (для формулювання висновків і пропозицій щодо вдосконалення системи обліку та контролю); спостереження та порівняння (для аналізу облікових процедур і контролю операцій з основними засобами);

індуктивно-логічний метод (для оцінки ефективності управління основними засобами та виявлення резервів їх раціонального використання); горизонтальний та вертикальний аналіз (для виявлення тенденцій змін вартості основних засобів); коефіцієнтний аналіз (для оцінки стану, зносу та відтворення основних засобів). Отже, використання зазначених методів дало змогу забезпечити об'єктивність, системність і наукову обґрунтованість результатів дослідження, а також сформулювати практичні рекомендації щодо підвищення ефективності управління основними засобами бюджетних установ.

Практичне значення отриманих результатів. Удосконалено класифікацію основних засобів бюджетних установ (сільських рад) з урахуванням специфіки діяльності органів місцевого самоврядування яка згруповує в єдину систему інформаційні потоки обліку та контролю основних засобів. Класифікація основних засобів відповідно до Плану рахунків, галузевих ознак, стану використання, джерел надходження та ступеня участі у наданні послуг сприяє підвищенню аналітичності обліку, прозорості управління та обґрунтованості управлінських рішень щодо оновлення й утримання майна. Разом із тим, практика застосування нормативно-правових актів у сфері обліку основних засобів у бюджетних установах вимагає подальшого вдосконалення – зокрема, у напрямі цифровізації облікових процесів, уніфікації методичних підходів та посилення контролю за дотриманням вимог стандартів.

Апробація результатів роботи та публікації. За результатами дослідження опубліковано тези доповідей на наукових конференціях.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ І КОНТРОЛЮ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ В БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ

1.1. Нормативно-правове регулювання обліку, склад, оцінка та класифікація основних засобів бюджетних установ

Модернізація системи бухгалтерського обліку в державному секторі шляхом зумовила перегляд і вдосконалення методичних та організаційних засад ведення обліку окремих об'єктів. Із впровадженням національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку в державному секторі, зокрема НП(С)БОДС 121 «Основні засоби», відбулися суттєві зміни у методологічних та методичних підходах до відображення основних засобів у бухгалтерському обліку бюджетних установ. Це, своєю чергою, створює певні труднощі під час практичного застосування оновлених норм.

Основні засоби є невід'ємною частиною матеріальних активів, без яких неможливе функціонування будь-якої установи. Проте, не всі матеріальні активи належать до категорії основних засобів. Якісний і достовірний бухгалтерський облік основних засобів у бюджетних установах є важливою передумовою забезпечення прозорості управління державними ресурсами. Він дає змогу оцінити ефективність та результативність використання бюджетних коштів, узгодити показники фінансової звітності з міжнародними стандартами, повно і достовірно відобразити всі операції з основними засобами, а також оцінити рівень задоволення суспільних потреб у відповідних послугах за їх обсягом, змістом та якістю.

На сьогодні питання обліку основних засобів є актуальним у процесі наукових досліджень та розглядаються у публікаціях О.Цятковської, О. Беженар, С. Свірко, С. Сисюк та ін.

С. Свірко визначає «нефінансові активи суб'єктів сектора загального державного управління як ресурси, що не мають фінансового характеру, перебувають під контролем установи в результаті її попередньої діяльності та здатні забезпечувати отримання майбутніх економічних вигід. До складу таких активів належать основні засоби, нематеріальні активи, запаси, готова

продукція, незавершені капітальні інвестиції та інші види нефінансових активів» [36].

О. Цятковська досліджує основні засоби розглядаючи їх як складову нефінансових активів. Так, досліджуючи нефінансові активи через систему національних рахунків авторка вказує на те, що «доцільно класифікувати нефінансові активи відповідно до СНР 2008, як створені нефінансові активи («produced assets») та нестворені нефінансові активи («non-produced assets»)» [50].

Під створеними активами авторка розуміє «нефінансові активи, які виникли в результаті процесів створення, що підпадають під визначення меж сфери виробництва в СНР, а нествореними є нефінансові активи, які виникли іншим чином, ніж в наслідок процесу виробництва» [51]. Відповідно основні засоби відносяться до створених нефінансових активів та до них належать «житлові та нежитлові споруди, транспортні засоби, машини, обладнання біологічні активи» [51].

Беженар А. також розглядає основні засоби у контексті складової нефінансових активів. Авторка зазначає, що включення основних засобів до нефінансових активів відбулося у процесі модернізації обліку в ДС та зумовило появу нового укрупненого об'єкта обліку – нефінансові активи [4].

Таким чином, основні засоби бюджетних установ є складовою нефінансових активів. Вони забезпечують виконання функцій, покладених на установи державного сектору, та беруть безпосередню участь у процесі надання публічних послуг. Особливістю основних засобів у державному секторі є їх невиробничий характер: вони не спрямовані на отримання прибутку, а обслуговують суспільні потреби. Це зумовлює специфіку методичних підходів щодо їх обліку, оцінки, амортизації, аналізу та контролю. Достовірне відображення інформації про основні засоби у бухгалтерському обліку є важливою передумовою ефективного управління бюджетними ресурсами та забезпечення прозорості у використанні публічних коштів.

У зв'язку з реформуванням системи бухгалтерського обліку в державному секторі та гармонізацією національних стандартів із міжнародними посилюються вимоги до уніфікації підходів щодо класифікації, оцінки та документального оформлення операцій з основними засобами. Це забезпечує підвищення якості фінансової звітності, можливість зіставності показників і посилення контролю за збереженням державного майна.

Облік основних засобів у бюджетних установах є регламентованим та у зв'язку із модернізацією обліку для державного сектору зазнали змін методологічні аспекти їхнього обліку та відображення у звітності.

Якщо ж розглядати нормативні документи, що визначають питання обліку, то до їх можна класифікувати наступним чином.

Перше група документів – це ті, що визначають загальні вимоги до функціонування бюджетних установ та ведення обліку встановлює загальні принципи організації обліку в суб'єктах державного сектору.

Друга група – це ПСБОДС та Методичні рекомендації, що визначають загальні правила ведення обліку.

Як для бюджетних установ основним нормативним документом є Бюджетний кодекс, адже вони фінансуються із бюджету (державного та місцевого). Бюджетний кодекс визначає засади формування, виконання державного та місцевих бюджетів, фінансування видатків та управління майном державної та комунальної власності. ЗУ «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» регламентує вимоги та визначає основні положення щодо обліку, в тому числі і установ державного сектору та встановлює загальні принципи організації обліку.

Так, НПСБОДС 121 «Основні засоби», яке розроблена на основі МСБОДС 17 «Основні засоби» регулює порядок визнання, оцінки, амортизації, переоцінки, вибуття та розкриття інформації про основні засоби.

«Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів суб'єктів державного сектору» [14] деталізують порядок документального оформлення, інвентаризації та аналітичного обліку. Окрім того, окремо

визначається порядок списання об'єктів державної власності, який затверджено відповідною постановою КМУ. Облікове відображення операцій з основними засобами регламентується Планом рахунків для СДСЕ та Типовою кореспонденцією рахунків обліку. Таким чином, система нормативно-правового регулювання обліку основних засобів є достатньо структурованою і базується на єдиних принципах державного сектору. Загалом характеризуючи НП(С)БОДС 121 «Основні засоби» та МСБОДС 17 «Основні засоби» доцільно їх порівняти їхні основні положення (табл. 1.1)

Таблиця 1.1

Порівняльна характеристика НП(С)БОДС 121 «Основні засоби» та
МСБОДС 17 «Основні засоби»

Положення стандартів	НП(С)БОДС 121 «Основні засоби»	МСБОДС 17 «Основні засоби»
Мета стандарту	Визначення методологічних засад формування в бухгалтерському обліку інформації про основні засоби у державному секторі.	Встановлення правил обліку основних засобів для забезпечення прозорості та зіставності фінансової звітності публічного сектору.
Сфера застосування	Поширюється на всі суб'єкти державного сектору (установи, органи місцевого самоврядування, бюджетні організації).	Застосовується до суб'єктів державного сектору, які складають фінансову звітність за міжнародними стандартами.
Визначення основних засобів	«Матеріальні активи, які утримуються установою для використання у процесі діяльності, очікуваний строк корисного використання яких перевищує один рік» [1].	«Матеріальні активи, які утримуються для виробництва або постачання товарів і послуг, оренди ін.. сторонам або для адміністративних цілей, строк корисного використання яких перевищує один звітний період» [1].
Критерії визнання активу	Імовірність отримання майбутніх економічних вигід або потенціалу корисності та можливість достовірної оцінки вартості.	Такі самі критерії – очікування майбутніх вигід (або потенціалу послуг) і достовірна оцінка.

продовж. табл. 1.1

Оцінка при визнанні	Первісна вартість визначається за фактичною собівартістю придбання або створення.	Первісна оцінка – за собівартістю, включаючи всі витрати, необхідні для приведення активу в
---------------------	---	---

		робочий стан.
Подальша оцінка	Використовується модель обліку за первісною або переоціненою вартістю.	Дозволяється застосовувати модель собівартості або модель переоцінки (аналогічно).
Амортизація	Нараховується систематично протягом строку корисного використання об'єкта. Методи: прямолінійний	Нараховується систематично протягом строку корисного використання.
Переоцінка основних засобів	Переоцінка з відображ. результатів на рах. капіталу у дооцінках (фонд дооцінки).	Переоцінка здійснюється регулярно, результати відображаються у складі іншого сукупного доходу.
Зменшення корисності (знецінення)	Не містить окремих положень щодо тестування на знецінення; загальні вимоги – визнання збитків при втраті корисності.	Передбачено обов'язкове тестування на знецінення відповідно до МСБОДС 21.
Вибуття основних засобів	При вибутті – списується ЗВ, різниця між доходом і баланс. вартістю відображ у результатах діяльності.	Аналогічно – списується балансова вартість, а результат визнається прибутком або збитком.
Розкриття у звітності	Вимагає розкривати інформацію про ПВ, накопичену амортизацію, методи амортизації, зміни за період.	Вимагає розкриття більш деталізованої інформації, включно з переоцінками, збитками від знецінення, відновленнями вартості.

Примітка. Узагальнено автором

Таким чином, НП(С)БОДС 121 у цілому узгоджується з положеннями МСБОДС 17, проте містить ширшу деталізацію окремих аспектів обліку. Зокрема, в національному стандарті чіткіше розкриті питання класифікації основних засобів, а також визначені моменти початку й припинення нарахування амортизації. Важливою особливістю НП(С)БОДС 121 є можливість застосування умовної вартості в ситуаціях, коли відсутній активний ринок або актив надходить установі внаслідок конфіскації чи безоплатної передачі. Для цілей обліку важливим є визначення класифікації основних засобів, адже це забезпечує систематизацію об'єктів, правильне визначення їх первісної вартості, а також достовірне відображення інформації у фінансовій звітності установ. Оскільки дослідження обліку, аналізу та контролю основних засобів у роботі буде проведене на прикладі Довжанської сільської ради, то класифікацію основних засобів доцільно адаптувати до

органів місцевого самоврядування (сільських рад). Класифікацію основних засобів, адаптовану до діяльності сільської ради узагальнимо на рис .1.1.

Рис. 1.1. Класифікація основних засобів бюджетних установ (сільської ради)

Таким чином, у процесі класифікації основних засобів для цілей обліку в сільських радах їх доцільно розмежовувати у відповідності до Плану рахунків, за належністю (як власні та орендовані) та станом використання (діючі, на

реконструкції, на консервації та такі які непридатні до використання та підлягають списанню), за галузевою приналежністю, за ступенем участі у наданні послуг та за джерелами надходження. Чітка класифікація основних засобів у системі бухгалтерського обліку органів місцевого самоврядування забезпечує підвищення прозорості управління комунальним майном, ефективний контроль за збереженням і використанням активів громади; належне формування бюджетних запитів (особливо у частині планування видатків на придбання основних засобів) і управлінських рішень, достовірність показників фінансової звітності.

Оцінка основних засобів є інструментом відображення господарських операцій, пов'язаних з обміном, придбанням чи вибуттям активів. Саме через оцінювання формується інформація про наявність і рух основних засобів у грошовому вимірнику, що дозволяє забезпечити прозорість та контроль за їх використанням. Достовірність оцінки є передумовою формування об'єктивної інформації у балансі бюджетної установи: реальна балансова вартість основних засобів та точність визначення амортизації безпосередньо залежать від правильності оцінювання. Вона забезпечує коректність прийняття управлінських рішень щодо оновлення, утримання, модернізації та списання активів. У процесі оцінювання важливо враховувати момент та рівень встановлення вартості: при первісному визнанні активу на балансі, подальшій оцінці внаслідок переоцінки, модернізації, індексації або знецінення. Кожний із цих етапів має свої методичні особливості, закріплені в нормативно-правових актах, що регулюють бухгалтерський облік у державному секторі.

Таким чином, оцінка основних засобів у бюджетних установах відіграє стратегічну роль у формуванні достовірних даних бухгалтерського обліку та є основою ефективного управління фінансово-матеріальними ресурсами держави.

1.2. Роль та завдання обліку, аналізу, контролю в покращенні ефективності використання основних засобів органів місцевого самоврядування

Основні засоби є матеріальною основою для забезпечення виконання ОМС їхнього основного призначення – створення належних умов для життєдіяльності населення громади та надання публічних послуг. Ефективність управління основними засобами в сільських радах безпосередньо впливає на якість соціальної, комунальної та адміністративної інфраструктури у громадах.

Функціонування системи бухгалтерського обліку, аналізу та контролю основних засобів забезпечує:

- ~ достовірне відображення інформації про наявність і стан комунального майна, включаючи його первісну, залишкову та відновлювальну вартість;
- ~ обґрунтованість управлінських рішень щодо інвестування коштів у розвиток інфраструктури громади;
- ~ ефективний контроль за рухом основних засобів — надходженням, вибуттям, модернізацією, передачею у користування іншим суб'єктам;
- ~ підвищення прозорості використання бюджетних ресурсів, що є важливою вимогою до публічних фінансів;
- ~ збереження та раціональне використання майна територіальної громади як власності місцевого самоврядування.

Система управління діяльністю органів місцевого самоврядування базується на достовірній, своєчасній та релевантній інформації про використання фінансових ресурсів та комунального майна громади. Така інформація формується через тісну взаємодію трьох взаємопов'язаних елементів: бухгалтерського обліку, економічного аналізу та внутрішнього контролю. Взаємозв'язок обліку, аналізу контролю у контексті діяльності органу місцевого самоврядування узагальнено на рис .1.2

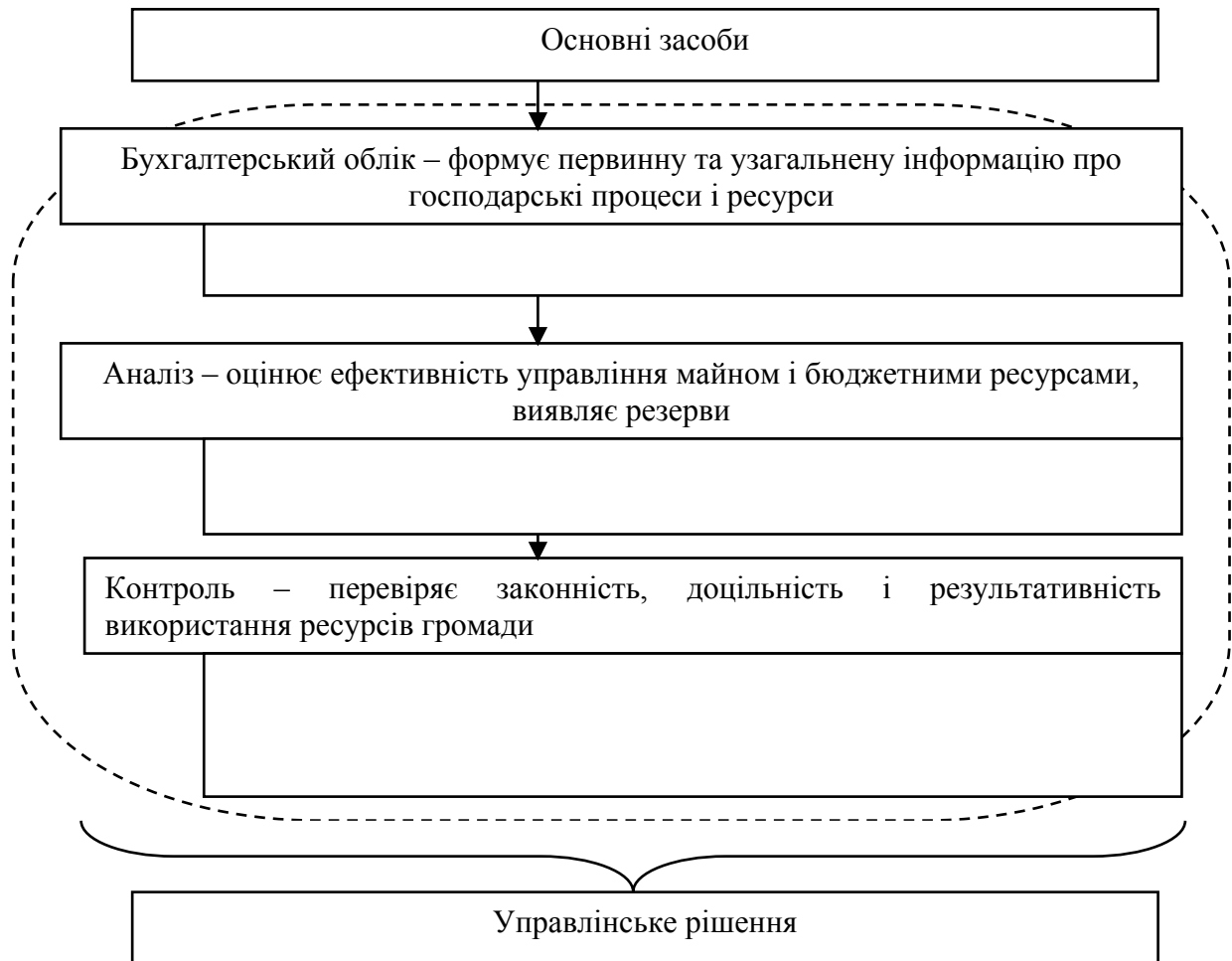

Рис. 1.2. Взаємозв'язок обліку, аналізу та контролю основних засобів

Примітка. Узагальнено автором

Розглядаючи взаємозв'язок обліку, аналізу та контролю у процесі прийняття управлінських рішень щодо основних засобів (придбання, створення, списання, управління комунальною власністю), можна стверджувати, що облік є основою для формування контрольних процедур, а результати контролю дозволяють виявити порушення, які стають предметом аналітичного дослідження, а виявлені резерви та недоліки в аналітичних звітах стимулюють вдосконалення системи облікової політики сільської ради. Система внутрішнього контролю забезпечує превентивний характер управління, запобігає нецільовому використанню місцевого бюджету та втратам комунального майна.

Таким чином, комплексна взаємодія обліку, аналізу та контролю забезпечує: прозорість та підзвітність використання бюджетних коштів на

придбання основних засобів, ефективне утримання і модернізацію інфраструктури громади, обґрунтованість управлінських рішень, попередження порушень і корупційних ризиків, економію та оптимізацію витрат на утримання майна. В цілому, їхній взаємозв'язок формує цілісну систему управлінського супроводу, що дозволяє сільським радам реалізовувати функції з управління майном територіальної громади на принципах ефективності, результативності та відповідності законодавству.

Розглянувши взаємозв'язок обліку, аналізу та контролю доречно визначити їх завдання. Відповідно до ключових завдань обліку основних засобів можна віднести:

- ~ ведення повної інвентаризаційної та технічної інформації про об'єкти ОЗ;
- ~ рух об'єктів основних засобів на всіх етапах їх життєвого циклу;
- ~ правильне нарахування амортизації відповідно до норм чинних стандартів;
- ~ забезпечення єдності аналітичного та синтетичного обліку.

Завдання економічного аналізу вбачаються в:

- ~ оцінці технічного стану і ступеня завершеності активів;
- ~ визначення ефективності використання основних засобів за допомогою системи коефіцієнтів (фондовіддача, коефіцієнт оновлення тощо);
- ~ встановлення потреби у модернізації, ремонтах і капітальних інвестиціях;
- ~ підготовка інформації для стратегічного управління майном громади.

Щодо контролю, то в органах місцевого самоврядування (сільських радах) його доречно розмежовувати як зовнішній та внутрішній. зовнішній контроль забезпечується контролюючими органами – ДАСУ, податковою службою та ін. Внутрішній контроль забезпечується безпосередньо ОМС (бухгалтерською службою у процесі операцій з ОЗ та відділом внутрішнього контролю, який створюється в ОМС та забезпечує контроль усіх установ, що фінансуються з місцевого бюджету.

Завдання внутрішнього контролю основних засобів в ОМС полягають :

- ~ перевірі цільового та ефективного використання бюджетних коштів у сфері управління майном;

- ~ попередженні зловживань та забезпечення збереження об'єктів комунальної власності;
- ~ узгодженості облікових даних з даними технічних паспортів, кадастрів, реєстрів комунального майна;
- ~ дотриманні вимог законодавства щодо передачі, списання, оренди основних засобів.

Скоординоване застосування обліку, аналізу та контролю формує інформаційну основу для ефективного управління комунальним майном і сприятиме підвищенню рівня прозорості діяльності сільських рад; раціональному розподілу бюджетних ресурсів; забезпеченню економічної безпеки територіальної громади; оптимізації витрат на утримання та оновлення інфраструктури.

Отже, облік, аналіз і контроль є ключовими елементами системи управління основними засобами органів місцевого самоврядування та важливим інструментом підвищення ефективності місцевих фінансів.

РОЗДІЛ 2

ОБЛІК ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ В БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ – ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

2.1. Організаційні аспекти обліку основних засобів

Організація обліку основних засобів у сільських радах ґрунтується на вимогах нормативно-правових актів для установ державного сектору та спрямована на забезпечення достовірного відображення інформації про майно територіальної громади. Важливим інструментом у цьому процесі є облікова політика, яка визначає методологічні підходи до ведення бухгалтерського обліку основних засобів.

Питання облікової політики щодо основних засобів розглядаються у публікаціях Луцик Ю., Цятковська О., Сисюк С. та ін.

Луцик Ю досліджує «питання сутності облікової політики як складової системи бухгалтерського обліку відповідно до вимог НПСБОДС» [12]. Автором «обґрунтовано актуальність і важливість дослідження питання формування облікової політики на сучасному етапі розвитку в умовах, коли цілісність системи показників бухгалтерського обліку і безперервність облікового процесу є основою для ухвалення стратегічно важливих управлінських рішень» [12].

Цятковська О досліджує облікову політику основних засобів у контексті їх як складової нефінансових активів. У дослідженні авторка розглядає її як «один із елементів організації бухгалтерського обліку в державних установах, а також взаємозв'язок формування облікової політики з основними елементами та ефективністю управління цілісною системою бухгалтерського обліку нефінансових активів державних установ» [51].

Доречно погодитися з думкою авторки, що «облікова політика є одним з важливих документів кожної установи в якому визначено основні методи, способи та прийоми ведення бухгалтерського обліку та складання звітності» [51]. Облікова політика повинна формуватись комплексно із врахуванням

особливостей діяльності бюджетної установи та її галузевої приналежності (управління, освіта, культура і т.д).

Необхідність формування облікової політики визначена у НПСБОДС 101 «Подання фінансової звітності», де облікову політику визначено, як «сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються суб'єктом державного сектору для складання та подання фінансової звітності» [19].

Відповідно до Методичних рекомендацій щодо облікової політики суб'єктів державного сектору, важливо забезпечити її максимальну адаптацію до галузевої специфіки функціонування установи. Це означає, що під час розроблення положень облікової політики слід не лише керуватися вимогами НП(С)БОДС, а й враховувати особливості діяльності бюджетної установи, характер надання нею послуг та структуру її майнового комплексу.

Тому у процесі визначення облікової політики органам місцевого самоврядування необхідно враховувати цілий комплекс факторів, які впливають на її зміст, а саме:

- ~ зовнішні фактори – законодавчі вимоги, галузеві норми, зміни у бюджетному законодавстві, структура фінансування;
- ~ внутрішні фактори – організаційна структура ради, чисельність і кваліфікація бухгалтерського персоналу, стан матеріально-технічної бази, обсяги та типи основних засобів, наявність автоматизованих систем обліку.

Застосування системного підходу дозволяє забезпечити послідовність, обґрунтованість та адаптивність облікової політики до умов функціонування конкретної бюджетної установи. Саме така модель управління сприятиме підвищенню ефективності використання ресурсів територіальної громади, забезпеченню прозорості та достовірності бухгалтерської інформації.

Таким чином, під час формування облікової політики бюджетних установ необхідно комплексно враховувати вимоги нормативно-правового регулювання бухгалтерського обліку та особливості функціонування установи відповідно до її галузевої специфіки. Важливою передумовою є також урахування

неприбуткового статусу бюджетних установ, структури фінансування, складу та форм бюджетної і фінансової звітності.

Внутрішні фактори займають вагоме місце у процесі розроблення облікової політики. Серед них ключовими є: рівень автоматизації управлінських і облікових процесів, використання сучасних інформаційних технологій, організаційна структура установи, наявність та взаємозв'язок її структурних підрозділів, масштаби діяльності, професійна компетентність управлінського і бухгалтерського персоналу, а також ефективність системи внутрішнього контролю.

Грамотно сформована облікова політика забезпечує підвищення ефективності бухгалтерського обліку, його послідовність, стратегічну орієнтованість та здатність оперативно реагувати на зміни у правовому й економічному середовищі.

Водночас, формування облікової політики є складним і багатокомпонентним процесом, що потребує системного підходу та поетапної організації. Застосування такого підходу дає змогу логічно структурувати всі елементи облікової політики та забезпечити їх узгодженість із потребами управління та вимогами чинного законодавства.

Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», «встановлення облікової політики належить до компетенції власника (власників) суб'єкта господарювання або уповноважених органів, що здійснюють управління державним чи комунальним майном та корпоративними правами держави» []. Формування облікової політики в досліджуваній сільській раді реалізуються шляхом затвердження розпорядчого документа, що встановлює методи оцінки, облікові підходи й процедури, передбачені нормативними актами з можливістю альтернативного вибору.

Обрання конкретних елементів облікової політики супроводжується оцінкою їхнього впливу на фінансово-економічні показники діяльності установи.

Організація процесу розроблення облікової політики передбачає створення робочої групи та визначення посадових осіб, відповідальних за ведення обліку, своєчасне складання й подання звітності, а також за підписання первинних документів. Наступним кроком є визначення переліку об'єктів бухгалтерського обліку, щодо яких застосовуватимуться конкретні облікові підходи, що обумовлюється специфікою діяльності кожної установи.

Фінальним етапом є безпосереднє впровадження прийнятих положень облікової політики в практичну діяльність установи, що забезпечує її належне функціонування в системі державного сектору. Етапи реалізації облікової політики узагальнені на рис .2.1.

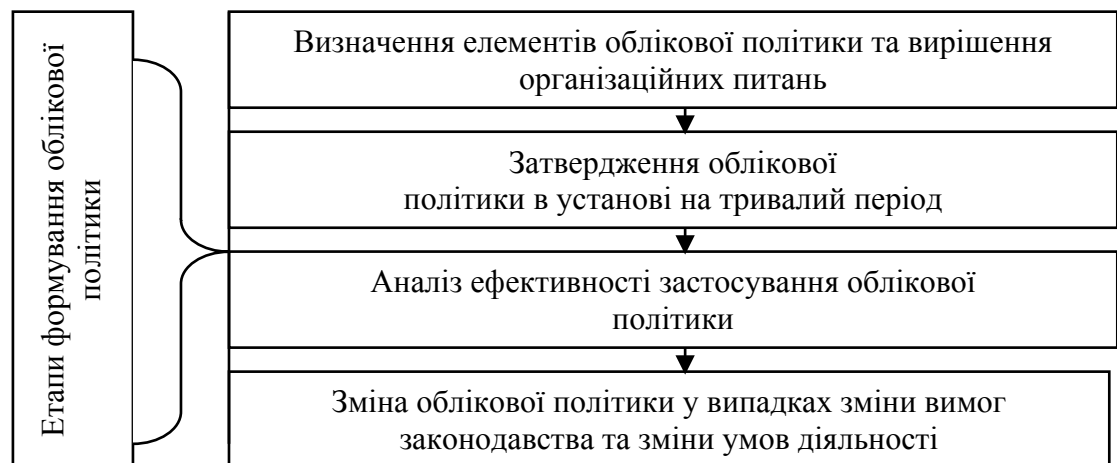

Рис. 2.1. Етапи реалізації облікової політики

Примітка. Узагальнено сформовано на основі [78]

Послідовне виокремлення етапів формування облікової політики дає змогу систематизувати та оптимізувати цей складний процес, обрати найбільш раціональні принципи, методи й процедури бухгалтерського обліку, що забезпечуватимуть отримання повної і достовірної інформації про майновий та фінансовий стан установи.

Облікова політика є інструментом координування облікових функцій на всіх рівнях управління установою, забезпечуючи їх узгодженість та точність. Завершальним етапом цього процесу є формалізація обраних положень шляхом документального оформлення Положення про облікову політику. Документ має бути затверджений керівником установи. У Положенні про облікову політику

визначаються принципи, методи і процедури ведення бухгалтерського обліку, підготовки та подання фінансової звітності у тих випадках, коли нормативно-правові акти надають можливість вибору. Також установлюються строки корисного використання основних засобів, а також облікові підходи, щодо яких відсутнє пряме регламентування нормативної бази.

Зважаючи на наявність альтернативних методичних варіантів щодо обліку необоротних активів, сформованих Методичними рекомендаціями з облікової політики, особливої уваги потребує саме обґрунтування та вибір відповідних облікових рішень для цієї групи активів. У практиці обліку часто виникають ситуації, коли факти господарського життя не піддаються однозначній оцінці через суперечливість економічних інтересів учасників процесу. Це зумовлює необхідність вибору оптимального методичного підходу, що реалізується через встановлення облікової політики.

Основні засоби загалом є складною ланкою обліку. Тому в обліковій політиці слід визначитися з визнанням, оцінкою, знеціненням, переоцінкою, амортизацією, відображенням в системі рахунків. Тому у Положенні про облікову політику необхідно визначити наступні складові облікової політики щодо основних засобів (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Елементи Положення про облікову політику щодо основних засобів

Складові наказу про облікову політику	Можливі варіанти обліку
Строк корисного використання (експлуатації) ОЗ	Типові строки корисного використання основних засобів Методичними вказівками, однак якщо установа встановлює інші, то зазначають у Положенні про облікову політику
Методи та терміни нарахування амортизації ОЗ	«Прямолінійний метод, при якому річна сума амортизації визначається діленням вартості, яка амортизується, на строк корисного використання об'єкта ОЗ» [20]. Нарховується раз на квартал або в кінці року, що прописують в обліковій політиці
Методи амортизації ІНМА	«Нарховується в першому місяці передачі у використання об'єкта необоротних активів у розмірі 50 відсотків його первісної вартості та решта 50 відсотків первісної вартості – у місяці їх вилучення з активів (списання з балансу)» [20].
Одиниця обліку основних засобів	Одиницею обліку ОЗ є об'єкт ОЗ. Вказати одиниці обліку основних засобів

продовж. табл. 1.1.

Первісна вартість ОЗ	«Об'єкт ОЗ зараховується на баланс на підставі відповідного первинного документа та оцінюється за первісною вартістю» [20].
Переоцінка основних засобів	«Об'єкт ОЗ може переоцінюватися, якщо залишкова вартість цього об'єкта суттєво відрізняється від його справедливої вартості на річну дату балансу. У разі переоцінки ОЗ здійснюється одночасна переоцінка всіх об'єктів групи основних засобів, до якої належить цей об'єкт» [20]
Величина вартісної межі віднесення до МНА	Вартісний критерій розмежування ОЗ і МНМА в розмірі 20000рн.
Кореспонденція рахунків	Прописується за тими операціями, які не визначені Типовою кореспонденцією рахунків

Примітки. Узагальнено автором [78]

Окрім того, сільська рада, діючи як головний розпорядник бюджетних коштів, формує облікову політику, яка забезпечує:

- ~ систематичний і уніфікований підхід до ведення обліку, який буде застосовано для РБК нижчого рівня;
- ~ достовірність бухгалтерської інформації та фінансової звітності;
- ~ прозорість у використанні бюджетних ресурсів громади в цілому;
- ~ контрольований і планомірний облік операцій із майном і грошовими коштами громади.

Підсумовуючи, можна зазначити, що облікова політика сільської ради у частині основних засобів повинна забезпечити насамперед альтернативи, які визначені нормативними документами (щодо амортизації та термінів її нарахування), внутрішнього переміщення ОЗ в межах ГРБК та відображення ОЗ у звітності.

У процесі організації обліку ОЗ доцільно розмежувати:

- 1) облік надходження ОЗ (придбання за рахунок загального та спеціального фонду), безоплатне отримання (благодійні внески, як грантова та гуманітарна допомога) та створення власними силами
- 2) облік наявності ОЗ (ремонти, знос, інвентаризація);
- 3) облік вибуття ОЗ (списання як непридатних, внутрішня передача, недостача ОЗ) (рис. 2.2)

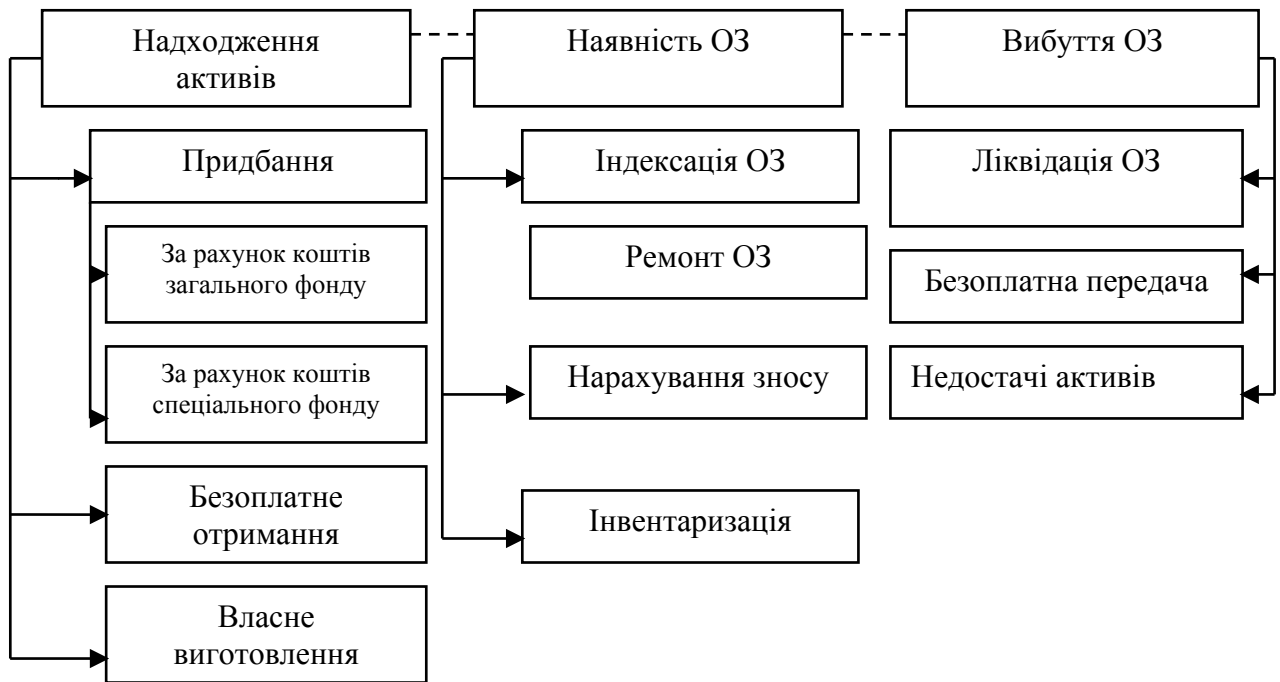

Рис. 2.2. Схема наявності, руху та використання основних засобів

Примітка. Сформовано автором на основі [91]

Окремим об'єктом обліку, який у відповідності до НПСБОДС 121 «Основні засоби» належить до ОЗ є «Інші необоротні матеріальні активи», які в балансі відображають у статті Основні засоби.

Оскільки в Балансі (ф. № 1-дс) не передбачено окремої статті «Інші необоротні матеріальні активи», які відповідно до чинного законодавства належать до складу основних засобів, виникає потреба у їх виокремленні в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності. Такий підхід забезпечує більш детальне відображення структури необоротних активів бюджетних установ, сприяє підвищенню прозорості інформації для зовнішніх та внутрішніх користувачів, а також відповідає принципу повного і достовірного розкриття даних про активи.

Виділення статті «Інші необоротні матеріальні активи» як самостійної позиції у звітності дозволить:

- ~ забезпечити точнішу ідентифікацію активів, що не відповідають критеріям віднесення до класичних основних засобів (будівель, споруд, машин та обладнання тощо), але мають тривалий строк корисного використання;
- ~ удосконалити контроль за їх наявністю, рухом і використанням;

- ~ підвищити аналітичність облікових даних, що є важливою умовою для обґрунтування управлінських рішень;
- ~ забезпечити відповідність вимогам внутрішнього та зовнішнього контролю, зокрема при проведенні інвентаризації та аудиту.

Отже, окреме відображення інших необоротних матеріальних активів є необхідним для формування достовірної та аналітичної інформації про майновий стан бюджетних установ і сприяє ефективності управління державними ресурсами.

У процесі організації постачання основних засобів та їх обліку в бюджетних установах необхідно зважати на процедуру їх закупівель, яка повинна відповідати вимогам ЗУ «Про публічні закупівлі». Це пояснюється тим, що фінансування операцій із закупівлі здійснюється за рахунок коштів державного або місцевого бюджету, що потребує прозорих, конкурентних та ефективних процедур.

Усі закупівлі установи, в тому числі і основних засобів повинні підлягати плануванню, яке включає:

- ~ формування потреби в основних засобах у межах бюджетних призначень;
- ~ включення закупівлі до річного плану закупівель, який оприлюднюється на сайті установи;
- ~ визначення очікуваної вартості об'єкта закупівлі;
- ~ обґрунтування необхідності придбання (службові записки, технічні характеристики тощо).

План закупівель оприлюднюється в електронній системі Prozorro.

Процедури закупівлі можуть бути: як пряма закупівля з обов'язковим звітом (до 100 тис. грн. для товарів та послуг), як спрощена закупівля (100 – 200 тис. грн.), як відкриті торги (понад 200 тис. грн.).

У процесі підготовки та оголошення закупівлі формують технічне завдання (характеристики, гарантії, комплектність), визначають кваліфікаційні вимоги до учасників, формують тендерну документацію, оприлюднюють оголошення в системі Prozorro.

Після цього проводять торги та визначають переможця, а також укладають відповідний договір, який буде підставою для оплати за основні засоби.

Застосування процедури публічних закупівель сприяє законності придбання та безпосередньо впливає на достовірність і повноту облікових даних, ефективність використання бюджетних коштів, формування первісної вартості об'єкта, подальший контроль за його збереженням.

Підсумовуючи зазначимо, що результатом правильно організованого обліку основних засобів є формування достовірних даних про їх наявність, технічний стан, амортизацію й ефективність використання, а також забезпечення збереження державного майна.

2.2. Облікове забезпечення наявності та руху основних засобів бюджетних установ

Придбання основних засобів у бюджетних установах здійснюється лише у тому випадку, коли видатки на їхнє придбання заплановані у кошторисі із врахуванням того факту, що вони є незахищеними видатками. Це означає, що вони здійснюються у тому випадку, коли покриваються спершу видатки за захищеними статтями (заробітна плата із нарахуваннями, видатки на комунальні послуги, соціальні виплати). Окрім того, видатки поділяються на поточні та капітальні. Відповідно капітальними є видатки на придбання основних засобів та «плануються у кошторисі за КЕКВ 3100 «Придбання основного капіталу», у якому планують видатки на придбання або створення основних засобів та окремих інших необоротних матеріальних активів» [27]. У складі зазначеного КЕКВ виокремлюють « КЕКВ 3110 «Придбання обладнання і предметів довгострокового користування» за яким планують придбання активів, віднесених згідно із законодавством до основних засобів) та окремих інших необоротних матеріальних активів» [27].

У бухгалтерському обліку ОЗ оприбутковуються за первісною вартістю (вартістю, що історично склалася, тобто собівартістю за фактичними витратами на їх придбання, спорудження та виготовлення).

Основні етапи придбання та оприбуткування основних засобів можна систематизувати наступним чином (рис. 2.3)

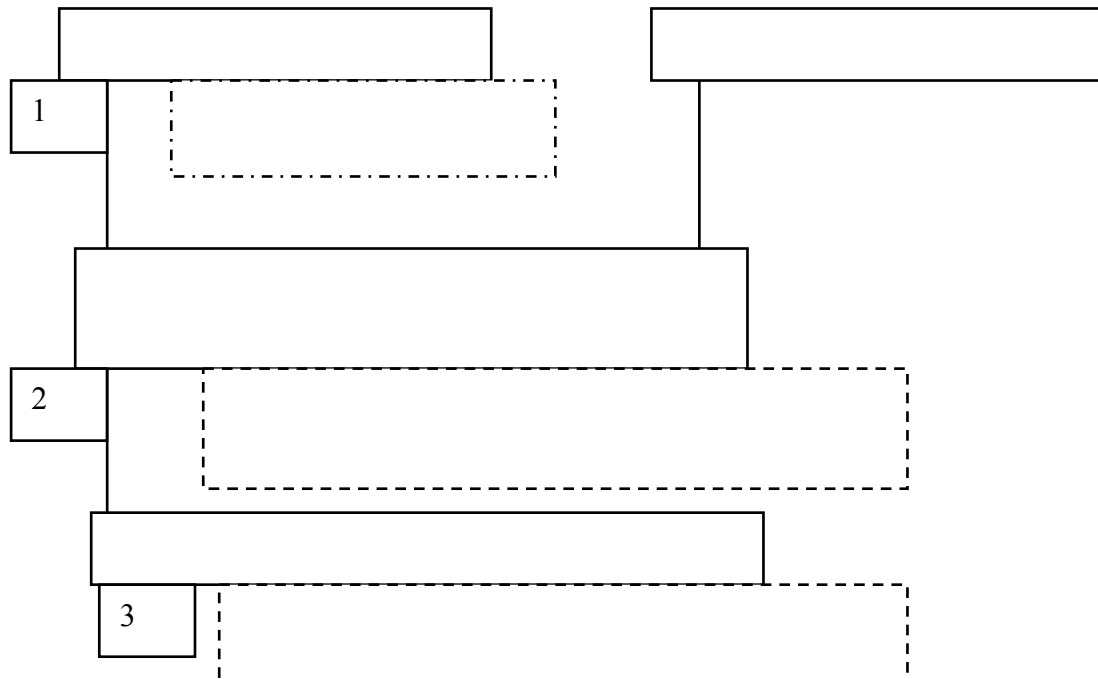

Рис. 2.3. Етапи оприбуткування основних засобів

Примітка. Сформовано автором

Відповідно до Плану рахунків для державного сектору відображення операцій з фінансування заходів цільового призначення передбачається на окремому рахунку 54 «Цільове фінансування», зокрема субрахунок 5411 «Цільове фінансування РБК». На цьому субрахунку узагальнюється інформація щодо формування та використання коштів, спрямованих на:

- ~ придбання ОЗ , включаючи земельні ділянки, нематеріальні активи тощо;
- ~ будівництво (придбання), модернізацію, реконструкцію й реставрацію об'єктів, у тому числі будівель, приміщень, житла, а також на створення державних резервів;
- ~ придбання фінансових інвестицій та інших капітальних активів.

Таким чином, рахунок 54 забезпечує відображення надходження та використання бюджетних ресурсів, призначених для капітальних вкладень у

основні засоби та інші необоротні активи. Водночас для обліку грошових коштів, що перебувають на реєстраційних рахунках передбачено субрахунок 2313 «Реєстраційні рахунки» які відкриваються за кожним видом (загальний спеціальний фонд та із врахуванням бюджетних програм). У зв'язку з цим доцільним є деталізація інформації про надходження бюджетних асигнувань як за загальним, так і за спеціальним фондом шляхом відкриття додаткових аналітичних субрахунків як до рахунка 2313 так і до рахунка 5411.

На наступному етапі облікового процесу всі витрати, пов'язані з придбанням або створенням основних засобів відображаються на рахунку 13 «Капітальні інвестиції», який деталізується для ОЗ субрахунком: 1311 – капітальні інвестиції в основні засоби. На цьому субрахунку акумулюються витрати, що формують первісну вартість об'єктів ОЗ. Отже, рахунок 13 призначений для відображення сукупних витрат на створення або придбання об'єктів капітальних інвестицій до моменту їх введення в експлуатацію. Після завершення всіх необхідних робіт та прийняття об'єкта до обліку накопичені витрати списуються з цього рахунка на відповідні рахунки обліку основних засобів на підставі Акта введення в експлуатацію.

Припустимо що Довжанська сільська рада у 2024 за рахунок загального фонду придбала транспортний засіб вартістю 260000 грн. за бюджетною програмою за КПКВ 6030 «Організація благоустрою населених пунктів». В обліку зазначена операція буде відображена наступним чином (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Відображення в обліку придбання основних засобів за оплату

№ з/п	Зміст господарської операції	Дебет	Кредит	Сума, грн.
1.	Отримана цільове фінансування для придбання транспортного засобу	2313.1*	5411.1*	200000
2.	Перераховано постачальнику	6211	2313	64982
3.	Оприбутковано автомобіль за договірною вартістю	1311	6211	64982
4.	Зараховано автомобіль до складу основних засобів	1013	1311	64982
5.	Водночас відображено зміни в капіталі	5411.1	5111	64982

Примітка. 5411.1* - цільове фінансування – загальний фонд

З метою забезпечення контролю за коректністю відображення господарських операцій на рахунках синтетичного та аналітичного обліку формуються оборотні відомості за групами субрахунків, об'єднаними відповідним синтетичним рахунком. Узагальнені показники оборотів і залишків за кожним субрахунком звіряються з даними синтетичних рахунків, наведеними у книзі «Журнал-головна», що забезпечує внутрішній контроль повноти та достовірності бухгалтерської інформації.

Бюджетні установи можуть отримувати основні засоби від інших юридичних осіб як гуманітарну допомогу або благодійні внески. Важливим є те, що НП(С)БОДС 121 містить норму щодо необхідності визначення справедливої вартості безоплатно переданих об'єктів основних засобів у випадках, коли достовірні дані про їх первісну вартість відсутні. У положенні поняття «справедлива вартість» визначено як сума, за якою актив може бути реалізований за умов звичайної діяльності.

Приймання безоплатно отриманих основних засобів здійснюється комісією, призначеною наказом керівника, до складу якої обов'язково включається працівник бухгалтерської служби. Комісія оформлює документ, у якому фіксуються найменування та оцінка об'єктів, що стали предметом передачі. На підставі цього документа операції з безоплатного надходження необоротних активів відображаються у бухгалтерському обліку відповідними бухгалтерськими записами (рис. 2.4).

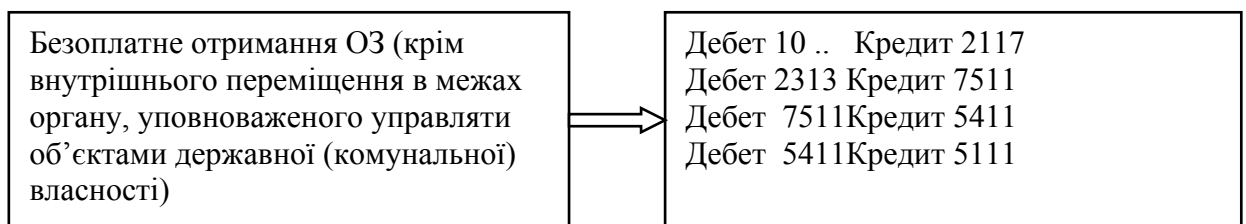

Рис. 2.4. Відображення в обліку безоплатно отриманих основних засобів

Примітка. Сформовано автором

При цьому, як бачимо рахунок 13 не використовується. Це пояснюється тим, що при надходженні подарунків фінансових витрат, які б можна було визнати капітальними інвестиціями, установа не здійснює.

У процесі використання основних засобів установи повинні нараховувати амортизацію, що відповідає вимогам НПСБОДС 121. Амортизація основних засобів є процесом систематичного розподілу вартості об'єкта, що амортизується, протягом строку його корисного використання. Вона забезпечує поступове перенесення вартості основних засобів на видатки (витрати) установи, відображаючи їх фізичне та моральне зношення в процесі використання.

Амортизації підлягають усі основні засоби, за винятком: земельних ділянок; музейних та історико-культурних цінностей; бібліотечних фондів; активів, що не використовуються у діяльності установи. Сума амортизації визначається виходячи з первісної (переоціненої) вартості об'єкта, ліквідаційної вартості та встановленого строку корисного використання.

У бюджетних установах застосовується прямолінійний метод амортизації, що передбачає рівномірне списання вартості протягом усього строку експлуатації. Вибір строку корисного використання ґрунтується на типовій класифікації, яка визначена у методичних рекомендаціях щодо облікової політики, а також на технічних характеристиках і режимі використання активу.

Нарахування амортизації здійснюється щомісячно та відображається на відповідному рахунку рахунок 1411 «Знос основних засобів». Схематично облік амортизації узагальнено на рис. 2.5.

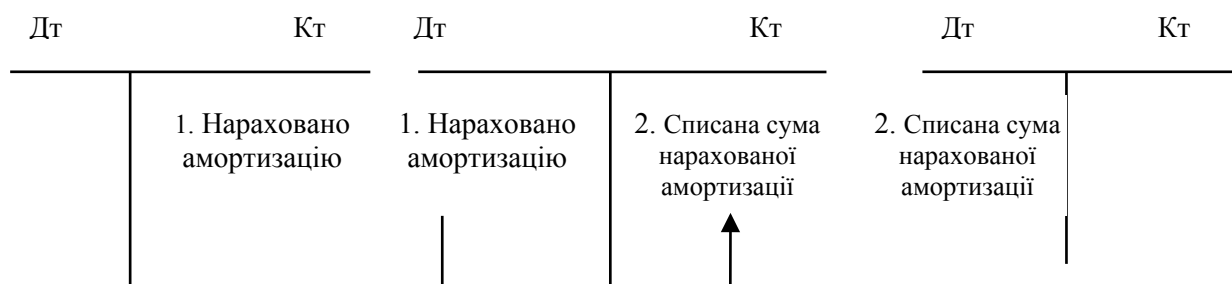

Рис. 2.5. Облікове забезпечення процесу нарахування амортизації основних засобів.

Витрати на амортизацію формується за рахунок коштів загального чи спеціального фондів залежно від напрямів використання активів. Для об'єктів, що використовуються у виробничій та господарській діяльності, сума амортизації включається до видатків за відповідними кодами економічної класифікації. Амортизація припиняється в разі: повного списання вартості активу; виведення з експлуатації; безоплатної передачі або ліквідації об'єкта.

Таким чином, амортизаційна політика бюджетних установ спрямована на забезпечення достовірного відображення стану основних засобів, своєчасного формування джерела для їх оновлення та ефективного управління державними ресурсами.

У процесі використання основних засобів можуть проводитися їхнє поліпшення, реконструкція та модернізація, добудова та ін. Якщо відбувається поточний ремонт та під час нього не збільшується первісна вартість об'єкта ОЗ, то такі списують на поточні витрати. Якщо здійснюються капітальні ремонти, то відбувається збільшення їх первісної вартості, а витрати є капітальними інвестиціями та обліковуються на рахунку 1311. Після завершення ремонтних робіт ОЗ вводиться в експлуатацію на підставі акту приймання відремонтованих, реконструйованих та модернізованих основних засобів.

Списання основних засобів є завершальним етапом їх життєвого циклу та становить невід'ємну складову системи управління ресурсами. Вибуття основних засобів допускається лише за умови документально підтвердженої втрати їх корисного потенціалу або недоцільності подальшої експлуатації. До ключових причин списання належать: фізичний і моральний знос, ліквідація об'єкта внаслідок аварій чи стихійних лих, передача, відчуження, а також нестача чи псування, встановлені під час інвентаризації.

Процес списання здійснюється на підставі рішення комісії, створеної наказом керівника установи. Комісія проводить технічну оцінку стану активу, визначає залишкову вартість, установлює можливість подальшого використання окремих елементів або матеріалів та складає відповідні первинні документи. До обов'язкових форм внутрішньої облікової документації

належать: акт приймання-передачі основних засобів; акт списання основних засобів (часткової ліквідації); акт списання транспортних засобів;

Відображення операцій зі списання в обліку передбачає одночасне списання первісної вартості об'єкта та накопиченого зносу з подальшим віднесенням залишкової вартості на видатки установи. Якщо в результаті ліквідації отримуються матеріальні цінності, вони підлягають оприбуткуванню за справедливою вартістю з відображенням відповідного доходу. У разі встановлення винних осіб за втрату або псування основних засобів, суми завданих збитків відображаються як дебіторська заборгованість із подальшим відшкодуванням.

Система контролю за списанням основних засобів у бюджетних установах спрямована на забезпечення раціонального та економного використання державних ресурсів, запобігання їх незаконному вибуттю, а також підвищення достовірності даних фінансової звітності. Інформація щодо списання обов'язково узагальнюється в аналітичних регістрах та відображається у відповідних формах звітності.

Отже, організація обліку списання основних засобів ґрунтується на принципах законності, достовірності та економічної доцільності, що забезпечує ефективне управління майном та формування об'єктивної інформаційної основи для прийняття управлінських рішень.

РОЗДІЛ 3

КОНТРОЛЬ ТА АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ У БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ

3.1. Аналіз основних засобів у бюджетних установах (сільській раді)

Аналіз основних засобів у сільських радах посідає важливе місце в системі управління активами комунальної власності, оскільки забезпечує оцінку ефективності їх використання, технічного стану та рівня забезпеченості матеріально-технічними ресурсами. Основні засоби становлять матеріальну основу діяльності сільської ради, визначаючи її потенціал для надання адміністративних послуг, що зумовлює потребу в систематичному контролі за їх рухом, станом та результативністю використання.

Об'єктами аналізу є: структура основних засобів, динаміка їх наявності та оновлення, ступінь фізичного і морального зносу, забезпеченість установи активами відповідно до потреб, а також коефіцієнти руху та використання.

Під час аналізу застосовується комплекс показників, зокрема: коефіцієнт придатності, коефіцієнт зносу, темпи оновлення та вибуття, частка активної частини основних засобів у загальній їх вартості тощо. Дані показники дозволяють оцінити не лише стан майна, але й ефективність політики його відтворення.

Особливої уваги потребує оцінка ступеня зношеності основних засобів, оскільки високий рівень фізичного зносу негативно впливає на якість надання державних послуг і призводить до зростання витрат на ремонт та обслуговування. Моральне старіння, у свою чергу, характеризує відставання техніки й обладнання від сучасних вимог та технологій, що знижує продуктивність діяльності бюджетних установ.

Аналіз забезпеченості основними засобами дає можливість визначити відповідність наявних ресурсів обсягам функцій та завдань, покладених на установу. Важливим напрямом є також визначення ефективності використання

обладнання та будівель, що полягає у виявленні надлишкових, невикористаних чи неефективно задіяних активів.

Результати аналітичних досліджень слугують базою для прийняття управлінських рішень щодо модернізації, оновлення, передачі, списання або оптимізації структури основних засобів. Таким чином, аналітичний процес сприяє підвищенню прозорості використання державного майна, формуванню обґрунтованих бюджетних запитів і забезпеченню належного рівня матеріально-технічної підтримки діяльності установи.

Отже, аналіз основних засобів у бюджетних установах виступає важливим інструментом фінансово-господарського контролю та планування, спрямованим на раціональне й ефективне використання державних ресурсів, що, у свою чергу, впливає на результативність функціонування сектору публічних послуг у цілому.

Джерелами аналізу основних засобів у сільській раді будуть: Баланс, Примітки до річної фінансової звітності (розділ 1), дані обліку основних засобів, відомість інвентаризації основних засобів; акти на списання основних засобів з балансу; матеріали обстежень, перевірок і ревізій.

Наявність та рух основних засобів у джерелах аналізу наводиться в натуральному і грошовому виразі. Такі дані дають змогу проводити узагальнений аналіз основних засобів і в розрізі окремих їх видів.

Аналіз динаміки складу, структури, рух і стану основних засобів дає можливість установити розмір абсолютного та відносного приросту (зменшення) всього майна установи. Ураховуючи особливості руху основних засобів (придбання здійснюється через планування у кошторисах та проведення процедури публічних закупівель), доступність і достовірність джерел інформації, визначають найбільш раціональні напрями їх аналізу, якими є структурно-динамічний аналіз і параметричний аналіз.

Структурно-динамічний аналіз основних засобів Довжанської сільської ради узагальнимо у табл.3.1.

Таблиця 3.1

Аналіз нефінансових активів Довжанської сільської ради

Показник	Абсолютні величини, тис. грн.		Питома вага (%) у загальній величині необоротних активів		Відхилення	
	2023	2024	2023	2024	В абсолютних величинах	У питомій вазі
Основні засоби	12747047	8452790	84,95	84,13	-4294257	-0,82
Незавершені капітальні інвестиції	1466495	1466495	9,77	14,59	0	4,82
Запаси	791590	128103	5,28	1,28	-663487	-4
Усього необоротних активів	15005132	10047388	100	100	-4957744	-

Примітка. Узагальнено автором за даними фінансової звітності

Проведений аналіз основних засобів як складової нефінансових активів свідчить, що у 2024 році загальний обсяг нефінансових активів Довжанської сільської ради зменшився на 4 957744 грн. (або на 33,0 %) порівняно з 2023 роком. Така тенденція характеризує зниження обсягу майнового потенціалу установи, є наслідком списання шляхом внутрішньої передачі та вибуття зношених об'єктів основних засобів.

Основну частку у структурі нефінансових активів традиційно становлять основні засоби – 84,13 % у 2024 р. проти 84,95 % у 2023 р. Їх вартість скоротилася на 4294257 грн., а питома вага зменшилася на 0,82%, що вказує на зниження частки їх активної частини. Водночас спостерігається зростання питомої ваги незавершених капітальних інвестицій із 9,77 % до 14,59 %, тобто на 4,82 % за рахунок скорочення запасів на 663487 грн. або 4% .

Отже, у структурі нефінансових активів відбулися суттєві зрушення: зниження обсягу діючих основних засобів супроводжується збільшенням частки капітальних інвестицій, що може свідчити про покращення основних засобів за рахунок уведення в експлуатацію нових ОЗ у наступних періодах.

Детальніше проаналізувати структуру основних засобів можна за показниками розділу 1 Приміток до річної фінансової звітності. Аналіз змін у складі та структурі основних засобів систематизуємо у табл. 3.2

Таблиця 3.2

Аналіз змін у складі та структурі основних засобів Довжанської сільської ради

Основні засоби	2023 рік		2024 рік		Зміна за період	
	Сума, грн.	Питома вага, %	Сума, грн.	Питома вага, %	Сума, грн.	Питома вага, %
Будинки та споруди	9819726	52,61	9873226	63,90	+53 500	+11,29
Машини та обладнання	3451241	18,49	33327130	21,56	-118 528	+3,07
Транспортні засоби	3190073	17,09	97359	0,63	-3 092 714	-16,46
Інструменти, прилади, інвентар	166011	0,89	138366	0,90	-27 645	+0,01
Інші ОЗ активи	327837	1,76	327837	2,12	0	+0,36
МНМА	1456101	7,80	1466657	9,49	+10 556	+1,69
Білизна, постільні речі	249367	1,34	219412	1,42	-29 955	+0,08
Разом	18660356	100,00	15449987	100,00	-3 210 369	-

За результатами проведеного аналізу встановлено, що загальна вартість основних засобів Довжанської сільської ради у 2024 році зменшилася на 3210369 грн. або на 17,2 % порівняно з попереднім роком. Така тенденція свідчить про скорочення майнового потенціалу, що пов'язано зі списанням та передачею частини активів. Найбільшу частку в структурі основних засобів становлять будинки та споруди, питома вага яких збільшилася з 52,61 % до 63,90 %. Питома вага машин та обладнання зросла з 18,49 % до 21,56 %, хоча їх абсолютна вартість зменшилася на 118528 грн., що може бути зумовлено вибуттям окремих одиниць техніки при збереженні загальної функціональної спроможності. Натомість спостерігається суттєве скорочення транспортних засобів – їхня вартість знизилася на 3092714 грн., а частка у структурі основних засобів зменшилася на 16,46 %. Така динаміка свідчить про вибуття транспорту через безоплатну передачу РБК нижчого рівня та комунальному підприємству з благоустрою. Незначне збільшення питомої ваги характерне для груп інструменти, прилади, інвентар, інші основні засоби, малоцінні необоротні

матеріальні активи (МНМА), що свідчить про прагнення установи до оптимізації та оновлення дрібних засобів праці.

Загалом, структура основних засобів характеризується зміщенням акценту на об'єкти нерухомості та обладнання, тоді як активна частина (транспортні засоби) істотно скоротилася.

Для більш повного аналізу проведемо коефіцієнтний аналіз основних засобів, шляхом розрахунку коефіцієнтів зносу, придатності, оновлення та вибуття. Результати аналізу узагальнені у табл. 3.3.

Таблиця 3.3

Аналіз стану основних засобів Довжанської сільської ради за 2023–2024
рр.

Показник	Формула розрахунку	2023 рік	2024 рік	Відхилення (+,-)
Первісна вартість основних засобів, грн.	—	18 660 356	15 449 987	-3 210 369
Знос основних засобів, грн.	—	5 913 309	6 997 197	+1 083 888
Залишкова вартість основних засобів, грн	—	12 747 047	8 452 790	-4 294 257
Коефіцієнт зносу, %	$(\text{Знос} / \text{Первісна вартість}) \times 100$	31,69	45,29	+13,60
Коефіцієнт придатності, %	$(\text{Залишкова вартість} / \text{Первісна вартість}) \times 100$	68,31	54,71	-13,60
Коефіцієнт оновлення, %)	$(\text{Надійшло нових ОЗ/ЗВ на кінець року}) \times 100$	-	$1438781/8452790 \times 100 = 17$	-
Коефіцієнт вибуття	$(\text{Вартість вибулих ОЗ за рік} / \text{ПВ на початок року}) \times 100$	-	$4661128/15449987 \times 100 = 25$	

Результати аналізу стану основних засобів свідчать про погіршення їх якісного складу протягом 2023–2024 рр. Так, коефіцієнт зносу зріс із 31,69 % до 45,29 %, тобто на 13,6%, що означає поступове старіння матеріально-технічної бази. Водночас коефіцієнт придатності знизився з 68,31 % до 54,71 %, що підтверджує зменшення залишкової вартості активів та свідчить про збільшення частки зношених об'єктів.

Коефіцієнт оновлення у 2024 році становить 17,0 % показує, що на противагу списаним активам, нові ОЗ надходили у недостатньому обсязі.

Коефіцієнт вибуття у 2024 році становить 25,0 %, що свідчить про значне скорочення матеріально-технічної бази, переважно за рахунок вибуття непридатних активів та безоплатної передачі.

Отже, динаміка показників технічного стану свідчить про тенденцію до старіння основних засобів та зменшення їх придатності до подальшої експлуатації. Це вимагає активізації заходів із модернізації, капітального ремонту або оновлення матеріально-технічної бази, що забезпечить підтримання належного рівня ефективності функціонування бюджетної установи.

Методичні підходи до економічного аналізу основних засобів охоплюють дослідження їхньої структури, динаміки та руху, а також виявлення причин вибуття. Для забезпечення комплексності аналітичного процесу використовуються такі основні прийоми економічного аналізу, як горизонтальний і вертикальний аналіз, трендовий аналіз, аналіз коефіцієнтів, балансовий та порівняльний методи.

З метою підвищення результативності аналітичної роботи доцільно у сільській раді розробити методичні рекомендації щодо проведення економічного аналізу на рівні головних розпорядників бюджетних коштів із урахуванням галузевих особливостей діяльності.

Водночас організаційна структура досліджуваної установи не передбачає наявності посади економіста-аналітика, що негативно впливає на якість виконання аналітичної функції управління. Для усунення цього недоліку та підвищення достовірності аналітичної інформації необхідно забезпечити впровадження сучасного уніфікованого програмного забезпечення, адаптованого до чинного законодавства та зручного у використанні. Це сприятиме автоматизації аналітичних процедур, своєчасному формуванню звітності та підвищенню ефективності управління основними засобами.

3.2. Система контролю основних засобів бюджетних установ

Контроль за використанням основних засобів потребує належного інформаційного забезпечення, адже відсутність, недостатність або недостовірність інформації може суттєво вплинути на ефективність управлінських рішень і результативність контрольних заходів. Важливою умовою підвищення ефективності контролю є публічність і прозорість використання бюджетних коштів, що забезпечуються відповідно до вимог Законів України «Про відкритість використання публічних коштів», «Про доступ до публічної інформації» та «Про публічні закупівлі». Ці нормативні акти створюють правові передумови для розвитку в тому числі і громадського контролю за використанням державних фінансів. Усі бюджетні установи зобов'язані оприлюднювати свою фінансову звітність на порталі E-Data, що потребує впровадження сучасних інформаційних систем і програмного забезпечення для забезпечення повної, достовірної та своєчасної звітності.

Система контролю в Україні поділяється на зовнішній і внутрішній контроль. В Україні органом, що формує та реалізує політику у сфері контролю є Державна аудиторська служба, яка забезпечує контроль через проведення державних фінансових аудитів, перевірок державних закупівель, ревізій (інспектувань) і моніторингу закупівель.

Одним із ключових завдань діяльності ДАСУ є забезпечення цільового та ефективного використання державних фінансових ресурсів, збереження активів, а також досягнення економії бюджетних коштів і підвищення результативності діяльності розпорядників бюджетних.

Наступним органом контролю є Державна казначейська служба України (ДКСУ) – здійснює попередній контроль за правильністю оформлення документів, достовірністю бухгалтерського обліку та звітності щодо руху майна. Щодо основних засобів, то ДКСУ здійснює попередній контроль та етапі оплати рахунків за придбані ОЗ шляхом звіряння підтвердних документів

(договорів на закупівлі, рахунків, дотримання процедур публічних закупівель) під час реєстрації фінансових зобов'язань на оплату відповідних рахунків.

Органи місцевого самоврядування (в тому числі і об'єкт дослідження – Довжанська сільська рада) як головний розпорядник коштів місцевого бюджету, здійснює контроль за ефективністю, законністю та доцільністю використання комунального майна, включаючи основні засоби, які перебувають у розпорядженні бюджетних установ, що фінансуються з місцевих бюджетів.

До основних напрямів їхньої діяльності належать:

- ~ перевірка збереження комунального майна, правильності ведення обліку основних засобів у підпорядкованих установах;
- ~ оцінка ефективності використання майна, зокрема його залучення до господарського обігу, оренди чи спільної діяльності;
- ~ контроль за законністю рішень щодо передачі, списання чи приватизації об'єктів комунальної власності;
- ~ моніторинг виконання місцевих програм з утримання, ремонту та оновлення основних засобів;
- ~ перевірка правильності формування та використання амортизаційних відрахувань, а також забезпечення збереження матеріальних цінностей під час їх експлуатації.

Здійснюючи цей контроль, органи місцевого самоврядування співпрацюють із фінансовими управліннями, контрольно-ревізійними службами, а також із представниками громади. У разі виявлення порушень вони мають право ініціювати службові розслідування, притягнення винних осіб до відповідальності, а також вносити пропозиції щодо вдосконалення управління майновими ресурсами.

У Довжанській сільській раді органи ДАСУ здійснюють інспектування у формі ревізій. Такі ревізії зазвичай проводять комплексно у охоплюють увесь процес формування та виконання місцевого бюджету.

У дослідженні зупинимося лише на особливостях контролю основних засобів. Під час проведення ревізії необхідно враховувати, що облік ведуть за рахунками 10 «Основні засоби», 11 «Інші необоротні матеріальні активи» (включаються у баланс до статті «Основні засоби») з деталізацією за відповідними субрахунками. Облік здійснюється за первісною вартістю, яка включає витрати на придбання, спорудження, виготовлення, доставку та встановлення об'єктів.

Зміна первісної вартості ОЗ проводиться у разі здійснення добудови, реконструкції, модернізації, часткової ліквідації або переоцінки (індексації). У процесі ревізії необхідно перевірити відповідність даних аналітичного обліку даним синтетичного обліку, а також переконатися у належному веденні бухгалтерського обліку, без чого ревізію проводити неможливо.

У процесі ревізії ОЗ ревізор спершу ознайомлюється із матеріалами попередніх інвентаризацій та оцінює правильність оформлення документів та повноту відображення результатів у бухгалтерському обліку. При перевірці якості інвентаризації особливу увагу слід приділяти наявності ОЗ, що перебувають поза межами установи, а також виявленню зайвих, непридатних до використання чи таких, що підлягають списанню або перерозподілу. Інвентаризаційна комісія має визначити поточну вартість і ступінь зносу таких об'єктів на момент перевірки.

Під час інвентаризації встановлюється дотримання строків її проведення та оформлення результатів. У разі виявлення нестач необоротних активів вони підлягають віднесенню на матеріально відповідальних осіб. Комісія проводить огляд кожного об'єкта і вносить до інвентаризаційних описів повну назву, призначення, інвентарний номер, технічні та експлуатаційні характеристики.

У разі виявлення необлікованих об'єктів або помилкових даних у реєстрах, комісія уточнює технічні показники, вносить правильні відомості до описів і з'ясовує, коли та за чийм розпорядженням були споруджені або придбані такі об'єкти, а також за рахунок яких джерел здійснювалося фінансування. Ці відомості відображаються у протоколі інвентаризаційної комісії.

Інвентаризаційні описи складаються у двох примірниках, підписуються усіма членами комісії та матеріально відповідальною особою, яка підтверджує правильність перевірки. Усі показники фіксуються прописом, а незаповнені рядки прокреслюються; виправлення або підчищення в описах не допускаються.

Одночасно перевіряються орендовані та прийняті на відповідальне зберігання необоротні активи, на які оформлюються окремі інвентаризаційні описи із відповідним поділом за видами користування.

Після завершення інвентаризації оформлені описи передаються до бухгалтерії для звірки з даними бухгалтерського обліку та виявлення можливих розбіжностей. Бухгалтерська служба проставляє відповідні облікові дані навпроти позицій опису, а інвентаризаційна комісія перевіряє правильність визначення результатів інвентаризації та узагальнює їх у протоколі засідання. У цьому документі відображаються виявлені нестачі чи надлишки, визначаються їх причини та особи, відповідальні за порушення, а також зазначаються заходи, вжиті щодо винних працівників. Протокол інвентаризаційної комісії підлягає затвердженню керівником установи у строк не пізніше десяти днів після завершення інвентаризаційних робіт.

Основними напрямками ревізії операцій, пов'язаних із надходженням та вибуттям основних засобів у бюджетних установах, є:

- ~ перевірка законності та обґрунтованості надходження і вибуття основних засобів;
- ~ контроль за правильністю документального оформлення операцій з приймання, передачі, списання та реалізації об'єктів;
- ~ звірка фактичної наявності основних засобів із даними бухгалтерського обліку;
- ~ оцінка правильності визначення первісної, залишкової вартості та суми зносу основних засобів;
- ~ перевірка своєчасності проведення інвентаризації та відображення її результатів у бухгалтерському обліку;
- ~ аналіз причин і доцільності списання або вибуття об'єктів основних засобів;

- ~ контроль за дотриманням вимог нормативно-правових актів під час проведення ремонтів, реконструкції, модернізації та переоцінки основних засобів;
- ~ перевірка повноти та своєчасності оприбуткування об'єктів, отриманих у результаті безоплатної передачі, придбання чи будівництва;
- ~ оцінка ефективності використання основних засобів і виявлення випадків їх простою, нераціонального або нецільового використання.

Під час ревізії операцій, пов'язаних з надходженням, використанням і вибуттям основних засобів у бюджетних установах, ревізор насамперед перевіряє правильність і своєчасність їх оприбуткування, а також дотримання вимог щодо оформлення актів приймання-передачі. Особлива увага приділяється операціям із безоплатно отриманими об'єктами, зокрема їхній та правильності відображення в обліку.

Оскільки сільські ради доволі часто передають в оренду комунальне майно, то важливим напрямом контролю є перевірка операцій з орендованими основними засобами – наявності відповідних договорів, правильності розрахунку орендної плати, відшкодування комунальних та експлуатаційних витрат, порядку проведення ремонтів, модернізації, реконструкції та своєчасності повернення майна орендодавцю.

Під час ревізії також встановлюється, чи не мали місця факти безоплатної передачі необоротних активів стороннім організаціям або їх реалізації за заниженими цінами під виглядом відходів. При продажу об'єктів перевіряються умови реалізації, відповідність цін ринковим, наявність витрат, пов'язаних із транспортуванням, та правильність відображення операцій у бухгалтерському обліку.

Окрему увагу приділяють правомірності та обґрунтованості списання зношених чи непридатних до використання основних засобів. Перевіряється повнота документального оформлення процесу ліквідації, правильність відображення операцій у бухгалтерських регістрах, у тому числі списання зносу і оприбуткування отриманих матеріальних цінностей (брухту, запасних частин, матеріалів).

Списання основних засобів здійснюється лише на підставі актів, складених постійно діючою комісією, яка проводить технічне обстеження, встановлює непридатність об'єктів до подальшої експлуатації та економічну недоцільність їх відновлення. На основі цих документів ревизор робить висновки щодо законності, обґрунтованості та ефективності проведених операцій з необоротними активами. Загалом у процесі перевірки списання ОЗ ключовим є перевірка питань, які узагальнені на рис. 3.1.

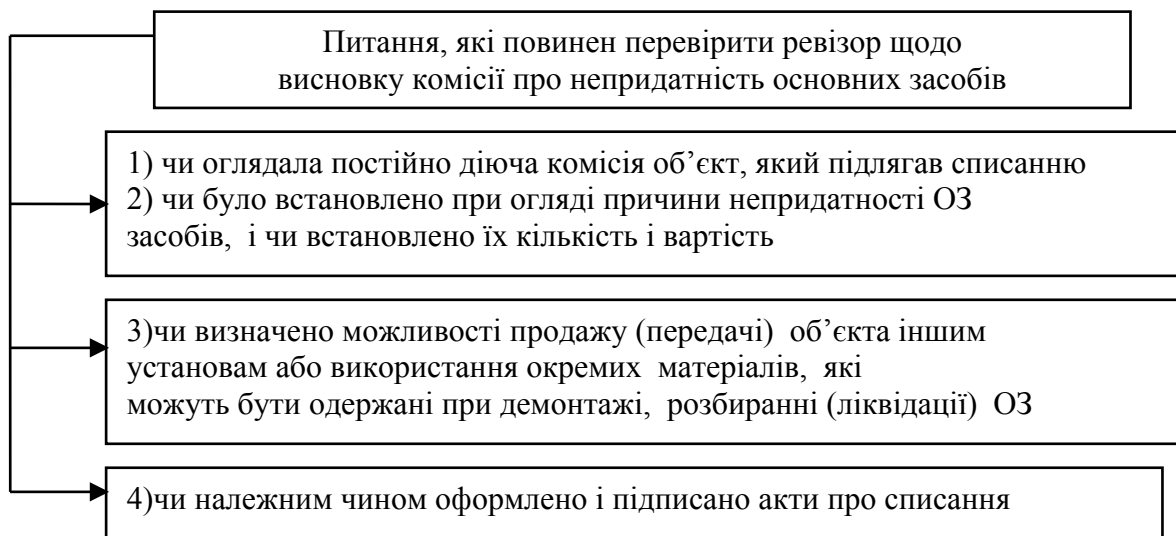

Рис. 3.3. Питання перевірки правильності списання основних засобів

Примітки. Узагальнено автором

Якщо ж в установі відбували ремонти, поліпшення та реконструкції ОЗ, то ретельно перевіряють списання витрат (на реконструкцію, модернізацію, реставрацію, дообладнання) та з'ясовують чи відбувалося збільшення первісної вартості об'єкта ОЗ. У цьому випадку перевіряючий має звернути на інформацію відображену в інвентарних картках та інших регістрах аналітичного обліку. Зокрема, чи зроблено відмітку про зміну техніко-економічних показників (в т. ч. потужність, вартість тощо) після поліпшення основних засобів.

Також заключною процедурою контролю повинна бути перевірка даних щодо основних засобів, відображених у звітності (рис. 3.4).

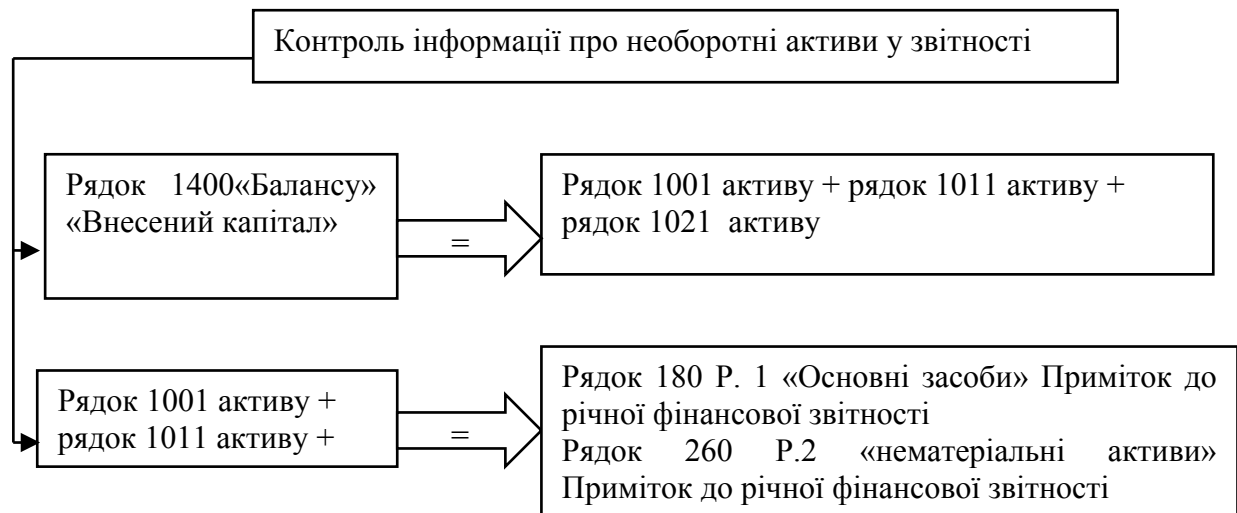

Рис. 3.4. Контроль інформації про основні засоби у звітності
Примітка. Сформовано автором

Загалом методика ревізії основних засобів за послідовністю проведення здійснюється за: ідентифікацією місцезнаходження активу, правильності визначення первісної вартості, нарахування амортизації тощо).

Таким чином, підвищення ефективності контролю за основними засобами у сільській раді можливе лише за умови поєднання організаційних, інформаційних та аналітичних заходів, спрямованих на забезпечення збереження, прозорості та раціонального використання комунального майна територіальної громади.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження обліку, аналізу та контролю основних засобів у бюджетних установах (сільських радах) зроблено наступні висновки :

1. Нормативно-правове регулювання обліку основних засобів у бюджетних установах в Україні базується на чітко визначеній системі законодавчих і підзаконних актів, які забезпечують єдність методологічних підходів до формування, відображення та контролю інформації про основні засоби.

Нормативна база визначає склад основних засобів, критерії їх віднесення до необоротних активів, порядок їх первісної та подальшої оцінки, правила нарахування зносу, а також умови проведення переоцінки, інвентаризації, ремонту, модернізації та списання. Це забезпечує достовірність відображення вартості активів у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності.

2. Класифікація основних засобів відповідно до Плану рахунків, галузевих ознак, стану використання, джерел надходження та ступеня участі у наданні послуг сприяє підвищенню аналітичності обліку, прозорості управління та обґрунтованості управлінських рішень щодо оновлення й утримання майна.

Разом із тим, практика застосування нормативно-правових актів у сфері обліку основних засобів у бюджетних установах вимагає подальшого вдосконалення – зокрема, у напрямі цифровізації облікових процесів, уніфікації методичних підходів та посилення контролю за дотриманням вимог стандартів.

3. Облік, аналіз і контроль основних засобів у діяльності органів місцевого самоврядування є взаємопов'язаними складовими єдиної системи управління комунальним майном, що забезпечує його ефективне, цільове та раціональне використання та є передумовою для підвищення результативності управління основними засобами, забезпечення їх збереження, оновлення та раціонального використання. Це, у свою чергу, сприяє зміцненню фінансової спроможності місцевих бюджетів, підвищенню якості публічних послуг і сталому розвитку територіальних громад.

4. Сільська рада, діючи як головний розпорядник бюджетних коштів, формує облікову політику, яка забезпечує: систематичний і уніфікований підхід до ведення обліку, який буде застосовано для РБК нижчого рівня; достовірність бухгалтерської інформації та фінансової звітності; прозорість у використанні бюджетних ресурсів громади в цілому; контрольований і планомірний облік операцій із майном і грошовими коштами громади.

Облікова політика сільської ради у частині основних засобів повинна забезпечити насамперед альтернативи, які визначені нормативними документами (щодо амортизації та термінів її нарахування), внутрішнього переміщення ОЗ в межах ГРБК та відображення ОЗ у звітності.

5. Процедури закупівель у придбанні основних засобів забезпечують прозорість, відкритість і підзвітність у використанні бюджетних коштів, що особливо важливо в умовах обмеженості фінансових ресурсів і необхідності їх раціонального розподілу. Завдяки конкурентному середовищу, яке створюється через систему Prozoogo, замовники мають можливість придбати основні засоби за найкращим співвідношенням ціни та якості, а також запобігти проявам корупції чи неефективного витрачання коштів. Особливість процедур полягає у дотриманні законодавчо визначених етапів – від планування закупівлі та формування технічного завдання до проведення тендеру, укладення договору і контролю за його виконанням. Це дозволяє забезпечити правомірність кожного етапу придбання основних засобів і знизити ризики фінансових порушень.

6. Чинна методика обліку надходження основних засобів активів у бюджетних установах характеризується підходом до відображення бюджетних коштів, спрямованих на їх придбання шляхом відображення надходження коштів за кредитом рахунка 54 «Цільове фінансування», що є нововведенням у системі державного сектору обліку (СДСЕ) і забезпечує підвищення прозорості руху цільових ресурсів. Розглянуто специфіку обліку операцій, пов'язаних із придбанням основних засобів та інших необоротних матеріальних активів, а також порядок їх відображення на відповідних рахунках бухгалтерського обліку. Особливу увагу приділено питанням формування первісної вартості

об'єктів, відображення витрат, пов'язаних із доставкою, монтажем і введенням в експлуатацію. Узагальнено підходи до нарахування та обліку амортизації основних засобів у розрізі рахунків. Удосконалення методики обліку основних засобів у бюджетних установах сприяє підвищенню достовірності облікових даних, прозорості управління майном і ефективності використання бюджетних ресурсів.

7. Проведений аналіз основних засобів як складової нефінансових активів свідчить, що у 2024 році загальний обсяг нефінансових активів Довжанської сільської ради зменшився на 4 957744 грн. (або на 33,0 %) порівняно з 2023 роком. Така тенденція характеризує зниження обсягу майнового потенціалу установи, є наслідком списання шляхом внутрішньої передачі та вибуття зношених об'єктів основних засобів. Основну частку у структурі нефінансових активів традиційно становлять основні засоби – 84,13 % у 2024 р. проти 84,95 % у 2023 р. За результатами проведеного аналізу встановлено, що загальна вартість основних засобів Довжанської сільської ради у 2024 році зменшилася на 3210369 грн. або на 17,2 % порівняно з попереднім роком. Така тенденція свідчить про скорочення майнового потенціалу, що пов'язано зі списанням та передачею частини активів.

8. З метою підвищення результативності аналітичної роботи доцільно у сільській раді розробити методичні рекомендації щодо проведення економічного аналізу на рівні головних розпорядників бюджетних коштів із урахуванням галузевих особливостей діяльності. Водночас організаційна структура досліджуваної установи не передбачає наявності посади економіста-аналітика, що негативно впливає на якість виконання аналітичної функції управління. Для усунення цього недоліку та підвищення достовірності аналітичної інформації необхідно забезпечити впровадження сучасного уніфікованого програмного забезпечення, адаптованого до чинного законодавства та зручного у використанні. Це сприятиме автоматизації аналітичних процедур, своєчасному формуванню звітності та підвищенню ефективності управління основними засобами.

9. З метою удосконалення контролю за основними засобами у досліджуваній сільській раді доцільно посилити внутрішній контроль (створити відділ внутрішнього контролю) та забезпечити регулярність перевірки стану, наявності та збереження основних засобів. Запровадження автоматизованої системи обліку основних засобів дозволить своєчасно відстежувати рух майна, його технічний стан, нарахування зносу та ефективність використання. Удосконалення контрольних процедур є можливим через:

- ~ розробку внутрішніх регламентів (положень) про порядок обліку, оцінки, списання і передачі основних засобів, із чітким визначенням відповідальних осіб;
- ~ підвищення кваліфікації бухгалтерських працівників і посадових осіб, які здійснюють контроль, з питань ведення бухгалтерського обліку, проведення інвентаризацій та складання звітності про стан комунального майна;
- ~ забезпечення відкритості та публічності управління майном громади шляхом систематичного оприлюднення інформації про склад, рух та оцінку основних засобів на офіційному сайті ради та в системі E-data;
- ~ запровадження системи аналітичного моніторингу шляхом оцінювання показників стану, оновлення, вибуття та використання основних засобів у динаміці, що дозволить приймати обґрунтовані управлінські рішення щодо розвитку матеріально-технічної бази громади.

Підвищення ефективності контролю за основними засобами у сільській раді можливе лише за умови поєднання організаційних, інформаційних та аналітичних заходів, спрямованих на забезпечення збереження, прозорості та раціонального використання комунального майна територіальної громади.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бюджетний кодекс України URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2456-17>.
2. Бюджетні установи: бухгалтерський облік та оподаткування. Навч. посібник. За ред. В.І.Лемішовського. 3-є вид., доп. і перероб. Львів: “Інтелект захід”, 2008. 1120 с.
3. Бондар М. І., Цятковська О. В. Облік нефінансових активів державних установ в умовах воєнного стану. *Via Economica*. 2023. № 3. С. 27–33.
4. Беженар А. Ю. Напрями удосконалення обліку та документального оформлення необоротних активів державних закладів вищої освіти. *Актуальні питання економічних наук*,. 2025. № 9.
5. Беженар А. Основи аналізу основних засобів в установах державного сектору. *Економіка та суспільство*. 2021. № 27. <https://doi.org/10.32782/2524-072/2021-27-42>.
6. Беженар А. Ю. (2025). Організаційно-методичне забезпечення аналізу ефективності використання необоротних активів в закладах вищої освіти. *Сталий розвиток економіки*. 2025. № 2 (53). С. 527–535. Воляник, Г. М., Шутка, С. Є., Колінько, Н. І. (2021). Аналіз забезпеченості основними засобами та управління ефективністю їх використання суб’єктом господарювання державного сектору. *Scientific Bulletin of UNFU*, 31(6), 68-73.
7. Задорожний З. В., Л. Г. Семенен., Л. Т. Богуцька. Актуальні питання облікової політики підприємств щодо необоротних активів: монографія. Тернопіль: ТНЕУ, 2012. 209 с. 21.
8. Задорожний З. В. Проблеми обліку амортизації необоротних активів. *Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Сер. : Економіка*. 2002. № 11. С. 156-158.
9. Кононенко О. Л. Організаційний механізм реалізації аналізу та контролю фінансової звітності бюджетних установ України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні*

відносини та світове господарство. 2017. Вип. 15. Ч. 1. С. 188-191

10. Лебедевич С. І., Клим Н. М., Плекан М. В. Концепція облікового забезпечення оптимізації управління об'єднаними територіальними громадами України. *Економічний простір*. 2020. № (154). С. 224-230.

11. Лучко М.Р., Сисюк С.В. Розрахунки та зобов'язання суб'єктів державного сектору. *Економіка і управління*. 2018. № 2(78). С. 125-135

12. Луцик Ю. О. (2019). Облікова політика суб'єкта державного сектору на сучасному етапі модернізації системи бухгалтерського обліку. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 1(28), 171–178. <https://doi.org/10.18371/fcaptr.v1i28.163920>

13. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 8 «Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/929_020_7

14. Методичні рекомендації щодо здійснення оцінки ефективності бюджетних програм : Наказ Міністерства фінансів України 17.05.2011 N 608 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0608201-11/stru#Stru>

15. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку у державному секторі 1 (МСБОДС 1) Подання фінансових звітів URL: http://www.minfin.gov.ua/control/publish/article/main?art_id=80965&cat_id=83024.

16. МСБОДС 17 «Основні засоби» URL: http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=80967&cat_id=80024.

17. Меліхова Т. О., Климова О. В. Удосконалення обліку та внутрішнього контролю списання основних засобів бюджетних установ для підвищення якості контролю та ефективності проведення ревізії. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 20. С. 30–36.

18. Момот Л. В. Юзковець Л.В. Модернізація бухгалтерського обліку в державному секторі. *Проблеми сталого розвитку національних економік*. 2013. №5. С. 426-431.

19. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі економіки 101 «Подання фінансової звітності». Затверджено наказом Міністерства фінансів України 28.12.2009 р. № 1541
20. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі економіки 121 «Основні засоби». Затверджено наказом Міністерства фінансів України 24.12.2010 р. № 1629
21. Ніколашин, А. (2021). Бухгалтерський облік основних засобів бюджетної установи. Економіка та суспільство, (32). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-32-91>
22. Основні засади здійснення внутрішнього контролю розпорядниками бюджетних коштів. Постанова КМУ від 12 грудня 2018 р. № 1062.. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1062-2018-%D0%BF?lang=ru>
23. Петришина Н. В. Державний сектор в економіці України: теоретичні та організаційні засади. Актуальні проблеми економіки. 2008. № 6. URL: <http://eco-science.net/archive2008/79--684.html>.
24. Практичний посібник з питань формування спроможних територіальних громад. за заг. ред. : С. М. Серьогіна. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2018. 164 с.
25. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16 липня 1999 р. № 996-XIV URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-14>
26. Про затвердження Плану рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі: Наказ Міністерства фінансів України від 31.12.2013 р. № 1203. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0161-14>.
27. Про затвердження Порядку складання фінансової та бюджетної звітності розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів: Наказ Міністерства фінансів України № 44 від 24.01.2012 URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0196-12>
28. Про затвердження Порядку складання, розгляду, затвердження та основних вимог до виконання кошторисів бюджетних установ : Постанова

Кабінету Міністрів України № 228 від 28.02.2002 р. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=228-2002-%EF>.

29. Про схвалення Стратегії модернізації системи бухгалтерського обліку та фінансової звітності в державному секторі на період до 2025 року: розпорядження КМУ від 20.06.2018 № № 437-р URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/437-2018-%D1%80>

30. Про затвердження Типового положення про бухгалтерську службу бюджетної установи: Постанова Кабінету Міністрів України № 59 від 09.01.2013 URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/59-2011-%D0%BF>.

31. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр>.

32. Про співпрацю територіальних громад : Закон України від 17.06.2014 № 1508-VII URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-18#Text>

33. Про добровільне об'єднання територіальних громад : Закон України від 14.05.2020 № 157-VIII URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text>

34. Проект Закону про службу в органах місцевого самоврядування URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=42274.

35. Радченко, О. Д. Формування державної політики бюджетної підтримки сільських територій. *Вісник Львівської комерційної академії*. 2012. №3. С. 164-168.

36. Свірко С.В, Кондратюк І.О., Дорошенко О.О, Старченко Н. М. Бухгалтерський облік і контроль у контексті Бюджетного кодексу України: навч. посіб. К. : ДННУ«Акад. фін. управління», 2012. 940 с.

37. Садовська І., Нагірська К. Організація внутрішнього аудиту нефінансових активів державних установ. *Економіка та суспільство*. 2024. № 70. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-70-167>.

38. Сисюк С. В. Проблеми й перспективи вдосконалення організації обліку в Україні: теоретико-прикладні аспекти і міжнародні вимоги. *Бізнес Інформ*. 2016. №9. С. 218–223.

39. Сисюк С.В., Бенько І.Д. Бухгалтерська служба органів місцевого

- самоврядування: вимоги, особливості створення та функціонування. *Збірн. наук. праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки*. Вип. 36 . Черкаси: ЧДТУ, 2014. С. 91-98.
40. Сисюк С.В. Проблеми здійснення аудиту ефективності використання бюджетних коштів. *Галицький економічний вісник*. Науковий журнал. 2005. №1. С.133-138
41. Сисюк С.В. Зорій Н.М. Державний нагляд за фінансово-господарською діяльністю бюджетних установ шляхом контролю ризиків. *Економіка і регіон Науковий журнал*, № 1 (23), 2011. С.193 – 196
42. Сисюк С.В. Прагматика нормативного та організаційно-облікового забезпечення публічних закупівель. *Інноваційна економіка*. 2018. № 7-8 (76). С. 123 – 133
43. Сисюк С.В. Організаційні проблеми реформування обліку в умовах євроінтеграції. Облік, аналіз та аудит у контексті Європейської інтеграції України: монографія. за заг. ред. М.С.Пашкевич; Нац.гірн. ун-т. Дніпропетровськ: НГУ, 2015 . С.195 – 210.
44. Сисюк С.В., Адамик О.В. Облікова політика суб'єктів державного сектору щодо необоротних активів. *Вісник ОНУ ім. І.І. Мечникова*. 2016. Вип. 11 (53), т.21. С. 101-106.
45. Сисюк С. В. Необоротні активи бюджетних установ: особливості та проблеми організації їх обліку. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. Серія: Економіка. №17, 2004.С.203 – 206
46. Хорунжак Н., Сисюк С. Облік музейних експонатів: досвід республіки Польща. *Економічний аналіз*. 2020. Том 30. № 3. С. 220- 227.
47. Хорунжак, Н., & Сисюк, С. (2020). Основні засоби та музейні фонди: особливості обліку і контролю в державному секторі. *Подільський вісник: сільське господарство, техніка, економіка*, 1(33), 132–145.
48. Хорунжак Н.М., Сисюк С. В. Організація обліку в сільських радах в контексті казначейського обслуговування місцевих бюджетів. *Економіка:*

проблеми теорії та практики: Зб. наук. праць. Вип. 6. Т.5. Дніпропетровськ: ДНУ, 2009. С.1033-1038.

49. Хорунжак Н. М., Рогожкіна В. В. Понятійна сутність необоротних активів і проблеми її ідентифікації. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. № 19. С. 554–560.

50. Цятковська, О. (2021). Особливості обліку нефінансових активів установ державного сектору в управлінні державними фінансами. *Економіка та суспільство*, (32). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-32-101>

51. Цятковська, О. (2023). Облікова політика, як інструмент управління нефінансовими активами державних установ. *Вчені записки Університету «КРОК»*, (3(71), 85–91. <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2022-71-85-91>

52. Semenushina N., Sysiuk S., Shevchuk K., Petruk I. Benko I. Institutionalism in Accounting: a Requirement of the Times or a Mechanism of Social Pressure *Independent Journal of Management & Production*, 11(9), 2516-2541.

53. Slobodyanik Y., Zdyrko N., Kuzyk N., Sysiuk S., Benko I. Audit of public finances: methodological issues and the case of Ukraine. *Independent Journal of Management & Production*. 2022. Vol. 13 (3). P. S76-S92.

54. Zadorozhny, Z.-M., Zhukevych, S., Portovaras, T., Rozelyuk, V., Zhuk, N., & Nazarova, I. (2023). Analysis of risks in the financial security management system of business entities. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 6(53), 82-95. doi: 10.55643/fcaptp.6.53.2023.4242